

17 2009
1778к

СЕРІК
АҚСҰҢҚАРУҒЛЫ

**ЖЕЗ
ТАСҚЫН**

ЖАЗУШЫ

СЕРІК
АҚСҮНҚАРҰЛЫ

**ЖЕЗ
ТАСҚЫН**

ӨЛЕҢДЕР МЕН ПОЭМА

**«ЖАЗУШЫ»
АЛМАТЫ
1988**

84Каз7—5
А 37

Пікір жазған
Сейітқұл Оспанов

Ақсұңқарұлы Серік.
А 37 Жез тасқын: Өлеңдер мен поэма.— Алматы: Жазушы, 1988.— 72 бет.

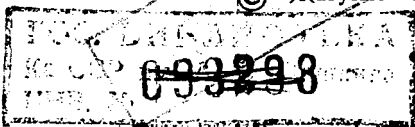
Серік Ақсұңқарұлының бұл жинағына соңғы жылдары жазған жаңа өлеңдерімен бірге «Адам Ата мен Хауа ананың үйленуі» атты поэмасы енді.

А 4702230200—084 52—88
402(05)—88

84Каз7—5

ISBN 5—605—00052—7

© «Жазушы» баспасы, 1988

ЖЕР ШАРЫ — БАЛА — АРҚАМДА...

Жүректі шер ғып, құса ғып, көзімді жаңа ашқанда
Әкемді ажал құсы алып әкеткен түпсіз аспанға...

Тағдырдың жасы мол көзде, жасау да қиын иелік.
Мен құлай беріп... сол кезде анама қалғам сүйеніп!

Тірліктің тарау жолымен жүргенде жүдеп жас жаным,
Көзімнің жасын қолымен сүрткен кеп ауылдастарым.

Жаралған жаным шуақтан

суықтан қалса қысылып,
достарым келіп жұбатқан халімді менің түсініп.

Жаралап кетсе пасық кеп жаралған жанды кіл оттан,
Рухыма менің ғашық боп бір әйел бар-тын жұбатқан.

Жырларым менің ұнаған мен танымайтын бір адам
жаладан ақтап, күнәдан,
жаныма сауға сұраған.

Мен — тірі Ғұмыр сүремін қарамай тағдыр кәріне,
Бұлқынған бала жүрегім қарыздар соның бәріне.

Аң-таң ғап көп ел сұрағын алдыма тартқан талай кеп
«Мұрап та болмай, мұғалім...

ақын боп кеттің қалай?» — деп.

Бәрі де мұның ғажап-ақ, ғажап-ақ мынау сұрақ та:
Мұрап та болып азамат жетеді асқақ мұратқа!

Бөлмегін мені елімнен: болмасам қайтем қол-шебер?
Мұрап та болар едім мен —
мұратым тек сол болса егер!

Ақын боп кеттім:

тастарға шуақ боп тамып қайтсам,— деп,
Айқайлап тұрып аспанға анашым жайлы айтсам! — деп.

Даламның болып ақыны, көз салып ойы-қырыма,
Ананың бәрін ақыры алыппын қосып жырыма.

Сұрама менен дерегін, айналды дерсің, о, демде,
Ошағым жәйлі өлеңім — Отаным жәйлі өлеңге!

Түсіне көрші сырымды, шабытым алып ұшқанда:
Достарым жәйлі жырымды оқуым керек дұшпанға!

Жаралап кетсе пасық кеп жаралған жанды кіл оттан
Рухыма менің ғашық боп бір әйел бар-тын жұбатқан.

Деймін мен сол бір аруға:

«Жаныңды мұнға жеңдіріп қызғана көрме! Қой енді...
Сен жәйлі жазам деп жүріп
жырлаппын бүкіл әйелді!»

Қанатты жырым жүреді сені іздеп ұшып, қараңдар:
Бір соққан ізгі жүрегі, мен танымайтын адамдар!

Соғыстан, өрттен

өлермен кеудеңде жүр-ау дерт өріп?
Өздерің жәйлі өлеңнен кетем-ау бір күн өртеніп!

Қанбайды ұйқым бал таңда кеудемнен жалын от өріп,
Жер шары — бала — арқамда, келемін соны көтеріп!

АТОЙ

Р. Қошқарбаевқа

Сұмдық пенен құлдықтың қараң бәрі:
замандардан ауысып замандары,
Құдайлары тарихтың — адамдары:
«Аттан!!!» салып келеді
Сол дауыспен
күңіренген Кронштадт қамалдары,
Рейхстаг алаңдары!

Төгілгенде су құсап халық қаны,
Басталғанда бас кесу тамұқтағы
«Аттан!!!» салған кім екен алғаш рет —
Ең алғашқы Ақын сол тарихтағы!

Өтті-кетті, ұстатпас шіркін елес,
Шіркін елес — көңілге бір түнемес:
ақын шығар — сол Адам,
әйтпесе оның
«Аттан!!!» салып шығуы мүмкін емес!

Атойлы үндер анталап, не түрге еніп,
Құрылықтардан құрылыққа секірді өріп.
Өксіп жүрем жесірге, жетімге еріп;
ақындар мен атойлар ұқсайды екен —
адамдар мен құдайлар секілденіп!

Кіжінеді әлі де айбат қылып
аяр күштер жатса да жайрап, құрып.
Қайнайды ішім қазандай,
талай жерде
тілсіз қаппын... тісімді қайрап тұрып...

Шабуылдар! Шерулі шабуылдар!
Жер-көктегі жендетке жабылыңдар!

Қолына ұстап ұрпақтар оқығанда
Тарихымның бетінен табылыңдар,
Шабуылдар! Шерулі шабуылдар!

Замананың шерте алмай зарлы мұңын
көкірегімде кептеліп қалды ма үнім?
Мен де — тарих пешінің тандырымын.
Түсінікті, тылсым шер, сырың маған,
мынау жырлар — жүректе шымырлаған —
шабуылдар,
сендердің жаңғырығың!

ЧИЛИ. АЗА ЖЫРЫ

Поэзия! — Ақынның алтын тағы!
Жендет оғы төбеңнен сартылдады...
Күн бұзылып, Жер беті салқындады,
Азап шекті-ау Ақынның жарқын жаны.

Қайран Чили! Отаны батырлардың!
Ошағы едің гүл-ару, шат-ұлдардың...
Хунта — Тозақ! Өртімен лапылдадың!
Қайран Чили... қиналып жатыр жаның...

Өлең керек өмірге,

өлең керек

Лапылдаған тамұқтың оттарындай,
Солқылдаған электр тоқтарындай;
Отанның сақтаған опасызға
мылтықтағы ең соңғы оқтарындай!

Жендет оғы төбеңнен сартылдады.
Ақын жаны неге ерте салқындады?
Алды-артында түгі жоқ пенделер бар,
Өлеңі оның — өмірі артындағы.
Ақын жаны неге ерте салқындады?

Құстар қанша жөнеліп күзден мүлде,
Қурап жатыр Сұлулық — үзген гүлде.
Блок па еді дегенім — Жүрек пе еді?
Жүрек жүре бере ме бізбен бірге?

Пушканы ізде — табасың бар ғасырдан.
Пушкиндерді күн сайын іздеп жүрме!

Чили — өртте.

Денесі жанып-ысып
Нерудасын іздейді алып-ұшып.
Бұл — оның мәңгі өлмейтін сағынышы.
Гүл иісі құрыған... Қан иісі...

Қайран Чили! Отаны батырлардың!
Ошағы едің гүл-ару, шат-ұлдардың...
Хунта — Тозақ! Өртімен лапылдадың!
Қайран, Чили... қиналып жатыр жаның:
Фашизм — азабы адамзаттың
Фашизм — ажалы ақындардың!

ДЖУНГЛИ ХИҚАЯСЫ

Джунгли бүгін шошып оянды...

Қараса таң ғап адамдай мас болған түстен:
Жүз бала улап-шулап жүр! Аспаннан түскен —
түр-түсі, нәсіл ныспы, түп-заттары — бөтен
сайтанның сапалақтары ма екен?!

Бір шал жүр және... Рухы-тұл, тұл есімдері
кебінді киген тарихи күресіндегі
Сұмнан қалай бұл құтыла алармын:
ел түгіл, тіпті жел білмес құпияларын
жер басып әлі жүр ме едің, сұрқияларым?!

Бұл — Доктор... Қашқын-қарақшы күнін көріп тұл,
зәресі ұшып сотынан Нюрнбергтің
паналап қара орманды, қарайып қаны,
елестеп көзге фашизм «ғажайыптары»
жасақтап жатқан жан алғыш жүздігін кекті.

Дәріден... жасап шығарған... жүз жүгірмекті,
жүз жүгірмекті — ұрандар ұрысқа кіріп —
жаһанға жауып жібермек құмырсқа қылып!
Әуелі — жүзі... аянышты, күлкілі ме әрі?
Миллион болып шығады бір күні бәрі!

«Майн кампф» деген шатпақты құрандай құндап,
жұмады көзін жүз бала ұлардай шулап!
Доктордың арбау-дұғасын құрандай құндап
жұмады көзін жүз бала ұлардай шулап...
Өш еді олар Адамға, өш еді бәрі.
«Жаһанды жаулап аламыз!» деседі бәрі.
Жүз бала! Аттың ойнайды құлағында әлі...
Доктордың жендеттері ғой мынаның бәрі!

2

Бір күні джунгли... Жүз бала тарпа бас салған
естіді шалдың дауысын! Жанталасқаннан
шыңғырды сорлы естіртіп алапқа мынау:
«Жазығым бар ма, жазығым, қарақтарым-ау?..
Құлындарым-ау! Мұның не? Сенесіңдер ме:
экең де менмін! Шешең де... Көресіңдер ме?!
Қалайша маған тағы да тас атты жалған...
Менмін сендерді дәріден... жасап шығарған!!!» —

«Өтірік! — деді жүз бала — Қалтырамаңыз!
Әкеміз — қан-жын... Алтын — анамыз!
Сен түгіл, Бүкіл Әлемді тартып аламыз!
Өтірік айтпа! Өлтіріп жан аламыз біз.

Адамның қаны мұхиттай саулап ағатын,
Күніміз жақын жаһанды жаулап алатын!
Біз — жүзбіз! Ал, сен — біреусің... Өшір үніңді!
Асамыз дарға! Басамыз есіріңді!»

«Өлтіре көрме! Күн көзін қимағаның ба?!
Жазығым менің тіршілік сыйлағаным ба?!» —

«Өшір үніңді! Жер-жаһан — жанарымызда!
Әлсіздер құлап жатады табанымызда!
Құрылықтарыңнан құрылыққа ұшамыз біздер.
Ғаламның сұлу қыздарын құшамыз біздер!
Көрінген итпен бірінде илектеспейміз.
Бүкіл дүниені бүктіріп, билеп-төстейміз!»

3

Жүз бала шулап келеді! Басталған бүлік:
Тарихты, бізді құртпақ ол тас-талқан қылып!
Қорқамын осы құбыжықтан! Қара қандары,
Секілді инкубатордың балапандары!

Сұмдықтар бар-ау ғаламат ғаламда мынау!
Джунгли! Сен... бір пәлеге арандадың-ау:
өртеніп кетер ме екенсің, қара орманым-ау?
Дүниежүзілік үшінші... қырғын соғысты
мыналар бастап жүрмесін, адамдарым-ау?!!

ЖҰДЫРЫҚТАЙ ЖҰМЫР ЖЕРДІҢ БЕТІНДЕ...

(Роберт Рождественскийден)

Жұдырықтай жұмыр жердің бетінде
Жұдырықтай пенде еді бір
болғаны...

Кіші кісі. Кіші қызметі де.
Портфелі де жуан емес қолдағы.
Аз-мұз ғана еңбек ақы.

Күлкілі:

алтын берсең,
ашкөз емес,
алмас-ты!

...Терезесі дүрсілдеді бір күні
атып тұрса:

Соғыс деген
Албасты!!!

Алды ол сонда кіп-кішкентай автомат.
Кіп-кішкентай етік көрдім кигенін.
Кіп-кішкентай каска көрдік... қат-қабат.
Өз бойындай кіп-кішкентай шинелін...
Шабуылда өлді ол. Қашып кетпеді!
Үні естіліп шықырлаған тісінің...
Мырза-жердің мәрмәрі де жетпеді
құйған кезде сол Кісінің мүсінін.

Көл-көсір төккен жасың
Қаның да теңіз еді!

Кесір мен керістердің
бәрі оғын саған атты.
Ғаламат Жеңістердің
парқы да ғаламат-ты!

Қаһарлы айбының да,
Мықтымыз — Сен де, мен де:
жоқ ұсақ қайғы-мұң да,
жоқ ұсақ пенделер де!

Отаным!

Қарашы, ұлын
ұмтылды құшақтауға.
Ұлы елдің баласының
хақы жоқ ұсақтауға.

Аяулы анасың сен,
Даңқты түлектері.
Ұлы боп қаласың сен,
ұлдарың ұлы өйткені...

КАРДИОГРАММА

Өлең өзін өмірге елші етеді.
Ақ-қараңды қапысыз өлшетеді.
Ақ қағазға түскен жыр, айналайын,
жүрегімнің жүрісін көрсетеді.

Бара жатып бас лағып, өліп-құрып,
өзегімнен өмірге өріпті үміт.
Өзіме-өзім кей кезде тәуба қылам
жүрегімнің жүрісін көріп тұрып.

Қалай-қалай соғады қайран жүрек,
аман-есен Жер Күнді айналды деп.
Өзегіме өксік шер байланды кеп...
Қалай-қалай соғады қайран жүрек.

Ер салғалы Пегасқа — күреңіме
пенде емес ем қараған түр-өңіме;
Сөйтсем, жүрек айналып ақ паракқа,
Ақ парағың айналған жүрегіме.

Өлеңдерім — өрімім, сабаздарым.

Ар-ожданым!

Өзім кетсем өртеніп...

жүрегімді

тастап кетем сендерге, қағаздарым...

* * *

Барады уақыт зыр қағып,
Зырладық бірге өзіміз.
Соноу күндерден ұрланып
қарайды сіздің көзіңіз.

Сүюдің азап, бейнетін
көремін деп пе ем ол кезде?
Пәктіктің керім келбеті
тұратын тұнып сол кезде.

Ұйқтаппыз. Көкте жүзді Күн
Көңілде — сол бір жыл ояу.
Келіншек бопсыз Сіз бүгін,
Мен де әке боппын, құдай-ау.

Тағдырдың ділі қатал-ақ,
Сол шақтан белгі қалмаған:
алдаран мені махаббат,
Сізді де оңбай алдаған.

Дейміз: «Балам, алданба, сүйген кезде!»
Ол да бірақ оңбай бір алданады.

«Сую керек сүйген соң есің қалмай,
Өрт, дертінен қашпағын шошынғандай!
Махаббатсыз өмір жоқ!» — дейміз сонда
өзіміз бір ғашық боп қосылғандай!

Бәріміз де жастықта отпыз жалын.
Елемейміз тағдырдың оқты ызғарын,
Қайдағы бір қайраңға соққызғанын.
Олар бізді тыңдай ма?

Бір кездері

Біз де ешкімді тыңдаған жоқпыз, жаным...

Ұрпақ біздің лебізге арбалады,
Сол қараңғы көңілге шам жағады.
Дейміз: «Балам, алданба, сүйген кезде!»
Әлі қаншама адамдар алданады...

ДАУЫС

Жүріп келемін. Дүбірге еніп бұл маң
Ғаламаттармен қауыштым.
Өмір дегенің — күңіреніп тұрған
даласы дыбыс, дауыстың.

Таң қалып қарап ғаламға таныс
от ойнап жанды көзімде.
Далам да — Дауыс!

Ғалам да — Дауыс!

Дауыспын менің өзім де!

Дауылдарға еріп көшемін демде,
Телегей теңіз — тер деген:

Біреулер бар рахат тапқан жаны
шалыс басқан шағымды өсек етіп.
Өсек сөздің арқамнан нәсері өтіп...

Не бар еді өлеңнен өзге менде?
Ақталуға аярлар сөз берер ме?!
Мен өзімді ешқашан аямаймын,
мені де аяп жатқан жоқ өзгелер де,
Не бар еді өлеңнен өзге менде?

Неге маған ізгіні «Сүй!» демейді?
Түйедей ғып көрсетіп түймедейді,
Неге адамдар құрт құсап бір-бірінің
жарасына құжынап үймелейді?
Адамды адам неге осы «Сүй!» демейді?!

Қаңқу сөзден жүрегім менің — жалын
Анашым-ай, жетеді шерім, зарым.
Мені қойшы, бекем бол, өзіңді ойла:
сонан азап шегеді-ау сенің жаның?
Анашым-ай, жүрегім менің — жалын...

ТІЛ МЕН КӨЗ, БАС ПЕН ҚОЛ ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

Айта алмаймын тілім мүлде күрмеліп...
Табиғатты тексереді кім келіп?
Мәз болсын деп

ұқсасын деп ақынға
біреулерді сайратыпты Тіл беріп.

Сөйтіп, тірлік танымастай өзгеріп,
Өзгеріппіз біз де желеу сөзге еріп.
Ұқсасын деп мергендерге,

табиғат
біреулерді ырза етіпті Көз беріп.

Дүниеде мұндай дархан көрмедік,
Бәрімізді қарық қылды-ау ол көріп.
Бір бергенде мырза қолы мол беріп,
Жендетті де ырза етіпті Қол беріп!

Табиғаттың бір бөбегі — Жер еді,
Соғыстардан жанды жасыл желегі.
Сол жендеттер сол қолымен, мінеки,
Қолдан келген жерін өртеп келеді!

* * *

Аман ба, Тәте, армысыз?
Аспанда жүзген Ай — көңіл...
Үстінде Жердің бармысыз?
Армысыз, анам, әйтеуір.

Кейінгі кезде күстәна
боп кеттім неге мұнша мен?
Төбеңнен өткен құстан да
жүрсің бе жолдап бір сәлем?

Уақыт-ай, зулап ұшқан көп
Ұрлайды-ау күнде жамалын.
Сіз жақтан-дағы құстар кеп
көктемнің берді хабарын.

Ақсораң жаққа ұшқанда,
отыра қалып жүремнен,
төбемнен өткен құстан да
сан сәлем жолдап жібергем.

Сол құстар, Тәте, барды ма
Көктемді алып жетекке?
Қаңқылдап, шулап қонды ма
Ақжарық деген бекетке?

Жанымның бұлтты аспаны
нөсерлер пері кезі кеп
«Алыңыз мынау ақшаны!
Айтыңыз — деймін.— Тезірек!»

Қартасын жайып жаңадан
шомды ойға цыган не түрлі.
Үстінде жердің әлі аман
жүрген бір тәңір секілді!

«Сеніңіз мендей пендеге,
жүрегі адал десеңіз:
міндадар болмай емге де
сауығады екен шешеңіз!»

Сөйлейді цыган шабытты,
Қалтасы бүгін олжалы.
Болашағында бақытты
болатыныңды болжады!

Тыңдадым ұйып болжамын
— Ерікті саған бердім,— деп.
Сөзіне ылғи сол жанның
тұрады, Тәте, сенгім кеп...

Уақыттың шеру, дүрмегі
барады алып шығанға.
Көрінбей... соңғы күндері
із-түзсіз кетті цыган да.

Іздеймін соны көшеде,
Көзіммен тінтіп...

Не екен бұл?

Адамды сендірмесе де,
Алданыш керек екен бір!

Қонақжай әдет-ғұрпы мол
жанына тұрған жарасып
ауылда жүр ме, мүмкін ол
енді еркін маған бал ашып?

Иесі — жел ме, дауыл ма,
дегбірсіздердің бірі екен.
Қалайша біздің ауылға
Қаңғырып бармай жүр екен?!

Сан жерде ұлың сыналған
Тап болып тағдыр кермесі.
Мен жәйлі ешбір цыганнан
ештеңе ести көрмесі.

Қыран боп шыңды шолам мен,
кеудеме шабыт қонған соң.
Адамның ұлы болам мен —
анамның ұлы болған соң!

«Шуаққа менің мол жаным...» —
десе егер біреу,
мен гүлдеп:
сөзіне ылғи сол жанның
тұрады, Тәте, сенгім кеп!

Біреулер бөгеп жолымды
жүрсе егер: «Құдай атты!» — деп.
«Алыңыз — деймін — қолымды!
Айтыңыз, — деймін — ақ тілек!»

Кім білсін,
осы сөзімді
Ұқты ма ол, жанға жақты ма?
Арбап кеп менің көзімді
алдап кеп... оғын атты ма?!